

Кузьменко Борис Володимирович,
*професор кафедри автоматизації та комп'ютерно-інтегрованих
технологій Академії муніципального управління, доктор технічних
наук, професор*

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО, ІНФОРМАЦІЙНА ЕКСПАНСІЯ,
ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ**

Інформаційно-психологічна війна має істотні відмінності від звичайної війни, направленої на фізичне придушення противника. Її суть - дія на суспільну свідомість так, щоб управляти людьми і змусити їх діяти проти своїх інтересів. Численні міждержавні, міжрелігійні, міжнаціональні протиріччя супроводять людство з перших моментів його історії. Їх прообрази проявлялися навіть на тому ще початковому етапі, коли ще не

сформувалися держави, релігії і нації. На жаль, цих протиріч не може уникнути і сучасне суспільство. Більше того, до традиційних видів протидії додався новий вид, породжений інформаційними технологіями.

Успіх в економіці, політиці, науці, військовій справі у вирішальному ступені обумовлений тим, наскільки швидко можна отримати потрібну і достовірну інформацію, а також не менш важливо не дати скористатися цією інформацією конкурентові, ворогові або супротивникові. Події останнього часу показують, що перемога навіть у бойових діях залежить не лише від того, у кого більше солдатів і танків, а визначається тим, чия зброя «розумніша» і наскільки вона акумулює останні досягнення науки, техніка і особливо інформатики. Інформаційне протиборство - це відкрита та/або прихована цілеспрямована інформаційна дія систем однієї на іншу з метою отримання певного виграшу у матеріальній, стратегічній чи військовій сфері. Під інформаційним протиборством слід розуміти комплексну інформаційну дію на систему державного і військового управління супротивної сторони, на її військово-політичне керівництво. Інтенсивне впровадження інформаційних технологій, зростання питомої ваги безпеки інформації в забезпеченні національної безпеки держави привели до того, що інформаційний ресурс стає сьогодні таким же багатством країни, як її корисні копалини, виробничі і людські ресурси. Зараз економічна могутність суспільства безпосередньо пов'язується з наявністю в його розпорядженні високих технологій, і в першу чергу, в інформаційній сфері.

Інформаційне протиборство - це війна без лінії фронту, а проведення багатьох операцій інформаційної війни практично неможливо виявити, а якщо такі факти і відзначаються, вони з великою вірогідністю залишаються анонімними. Які-небудь міжнародні, юридичні і моральні норми ведення інформаційної війни повністю відсутні. Невисока вартість технічних засобів, які можуть бути використані в інформаційній війні, істотно розширює круг її можливих учасників. Ними можуть бути окремі країни і їх органи розвідки, злочинні, терористичні і наркобізнесові угруповання, комерційні фірми і навіть особи, що діють без злочинних намірів. Усі форми інформаційної війни зводяться до дії на інфраструктуру супротивника, його телекомунікаційні системи з метою спотворення отримуваної інформації, повневір'яння його можливості отримання нової або знищення його інформаційних засобів, а також до забезпечення захисту власних інформаційних ресурсів від аналогічних дій супротивника.

Інформаційна експансія є застосуванням системи засобів масової інформації і телекомунікації для пропагандистського забезпечення внутрішньої і зовнішньої політики однієї держави (чи групи держав) на території іншої держави. Інформаційна експансія визначається наступним: концентрацією газет, журналів, радіо і телебачення та засобів зв'язку в структурах держав, що здійснюють інформаційну експансію; прямим підпорядкуванням значної частини засобів інформації і зв'язку структурам і кланам, що здійснюють інформаційну експансію; прямою участю державних

органів у сферу інформації; домінуванням відносно невеликої кількості засобів масової інформації та інформаційних агенцій на ринку (включно світовому) новин; поглибленням диспропорцій у забезпеченні засобами інформації і зв'язку розвинених держав, та держав, що розвиваються; використання СМІ та інформаційних агенцій розвинених держав для інформаційного забезпечення власної внутрішньої і зовнішньої політики на території менш розвинених країн. У відношенні України ЗМІ Російської Федерації виявляють хамство і нахабство, брехню і обман, явні і неявні закиди щодо пияцтва і наркоманії, провокування тваринного страху один перед одним, безсоромності, зради, стимулювання нецивілізованого націоналізму, і ворожнечі народів, передусім ворожнеча і ненависть до українського народу, - усе це ми вправно і непомітно культивується з метою розхитування, таким чином, покоління за поколінням, на меті бій за людей з дитячих, юнацьких років, завжди головну ставку робитиметься на молодь, її розкладення, розбещування розтління.

Терміни «інформаційна війна» та «інформаційна агресія» стали активно вживатися лише останнім часом. Вважається, що інформаційна агресія заявила про себе саме тепер, коли людство вступило в період інформаційного суспільства, просто кажучи, коли роль інформації в громадському устрої остаточно і відчутно затвердилася в якості домінуючої.

Між тим, інформаційна агресія в тому або іншому вигляді існує стільки ж, скільки існують люди: і без інстинкту агресії, і без інформації людина немислима. Виразну алегорію інформаційної агресії можна углядати ще у біблійській легенді про труби, що зруйнували стіни Ієрихону. Інша річ, що способи і прийоми інформаційної агресії з розвитком матеріально-технічної бази для передачі і переробки інформації зазнали значні зміни. Особливість того, що з'явився в середині ХХ століття телебачення, приміром, полягає в тому, що з його допомогою можна створювати людину натовпу, про яку стільки говорили в попередньому ХІХ столітті, не прибираючи цю людину з крісла перед телевізором. Сам по собі людина натовпу, як пасивний інструмент історії, існувала у всі часи; але масовість і переважання його в усіх сферах і класах стали безпрецедентними. Ситуація посилюється тим, що громадською думкою керують сьогодні зовсім не які-небудь всюдисущі масони, не геній зла Гітлер або ще хто-небудь екстраординарний. У важелів створеного і налагодженого колись дуже розумними людьми апарату маніпулювання знаходяться такі ж обивателі, як ті, на кого вони впливають, що тільки більше досягають успіху. Говорячи образно, тепеузики управляють покемонами. Відмінність між керівниками і керованими не стільки якісна, скільки кількісна; це означає, що людина натовпу відтворює саму себе. Сучасна путінська Росія стала учасником таких світових інформаційних воєн, що ведуться як на її території, а сама вона проводить їх на території інших держав, зокрема, на території України. При цьому Росія однозначно є інформаційним агресором (в особі російських суб'єктів), повністю відповідає її «військовій меті».

Дослідження мотивації кримінальних аспектів агресивної поведінки осіб, задіяних у інформаційній агресії, є необхідним елементом для вирішення широкого кола актуальних і практично значимих завдань, що стоять перед світовим співтовариством, та державою-агресором зокрема, на сучасному етапі: діагностика суспільно-психологічного механізму цього явища, як злочину, дозволить зрозуміти причини і умови, що сприяють його здійсненню, визначити адекватні і найбільш ефективні шляхи протидії і профілактики. Особливе значення вивчення психологічної структури інформаційної агресії має для судової психологічної психіатричної експертизи, що дасть науково обґрунтовану експертну оцінку здатності звинувачуваної сторони до усвідомлено-вольової регуляції поведінки державних еліт у момент скоєння агресивних злочинних посягань.